

פרק שני - השוחט

משנה

שני סימנים ישנם בצואר הבהמה והעוף, קנה וושט. והשוחט סימן אחד בעוף, וכן השוחט שנים (סימנים) בבהמה, שחיטתו כשרה. (ראה אירוסין) ורובו של כל אחד מהסימנים כמותו ככולו, ועל כן די בשחיטת רוב סימן אחד בעוף, ורוב שני סימנים בבהמה. רבי יהודה אומר, אין די לעוף בשחיטת הסימן בלבד, אלא צריך להמשיך ולחתוך עד שישהחוט גם את הוורידין שבצוארו. שחט חצי סימן אחד בעוף, ואחד וחצי סימנים בבהמה, שחיטתו פסולה. אבל אם שחט רוב סימן אחד בעוף, ורוב שנים מהסימנים בבהמה, שחיטתו כשרה.

גמרא

מקשה הגמרא: מלשון 'השוחט' שבמשנתנו משמע, דיעבד אין - רק בדיעבד שחיטתו כשרה בסימן אחד בעוף ושנים בבהמה, אבל לכתחלה לא יעשה כן. וקשה, אם גם שחיטת שנים בבהמה לכתחלה לא די בה, וכי עד כמה לשחוט ולזויל וילך וישחט. מביאה הגמרא שני תירוצים: איבעית אימא, לשון דיעבד זו נאמרה אאחד - על סימן אחד בעוף, שכן לכתחילה צריך לשחוט אף בו שני סימנים. וגורו כן כדי להרחיק מן העבירה, שמא לא ישחוט אף רוב סימן אחד.

עוד מתרצת הגמרא: ואיבעית אימא, לשון 'השוחט' דיעבד נאמר אדין רובו של סימן אחד כמותו. שלכתחילה אין די בשחיטת רוב סימן אחד בעוף ורוב שנים בבהמה אלא צריך לשחוט את הסימן כולו.

(כמ"ש סימן)

הגמרא מביאה מקור לכך שהשחיטה היא בצואר: אמר רב בהנא, מנין לשחיטה שהיא מן הצואר, שנאמר בפרשת הקרבנות (ויקרא א ה) 'ושחט את בן הקרבן'. ויש לדרוש מ'ושחט', ממקום ששחט חטאו, ו'שח' הוא מלשון 'מתכופף', ומשמעות 'חטאו' היא 'נקדו'. כלומר, בצואר שהוא האבר שהבהמה והעוף מתכופפים אותו, שם תעשה בו את מעשה השחיטה המוציא את דמו ומנקדו.

מפרשת הגמרא: ממאי דהאי 'חטאו' לישנא דרבנן? - לשון נקיון הוא, מדכתיב בטהרת נגעי בתים (שם נד ט) 'וחטא את הבית', מוכח שחיטתו הוא לשון נקיון וטהרה.

הגמרא מביאה מקור נוסף לכך שחיטתו הוא לשון נקיון וטהרה: ואיבעית אימא, מהכא למדנו שהוא לשון טהרה, מהכתוב (תהלים נא ט) 'תחטאני באזוב ואטהר, תכבסני ומשגל אלבין'.

מקשה הגמרא על מקור רב כהנא לשחיטה מן הצואר: מנין ש'מקום שחט' הוא הצואר בדווקא, ואימא הוא מנינו, שכן אף זנב הבהמה הוא כפוף תמיד.

מתרצת הגמרא: 'שח' משמע 'מכופף', ומכלל זה למדנו שמקום נקיף בעיניו, אלא שלפעמים הוא מתכופף, כגון צואר הבהמה שבדרך הליכתה היא זוקפת אותו, ולעתים היא מכופפת אותו. ואולם הזנב הוא שח ועומד הוא בקביעות, ואין שייך בו לשון 'שח'. שוב מקשה הגמרא: מנין שהוא הצואר, ואימא שמקום השחיטה הוא מאזנו, שכן גם אונן הבהמה זקופה, אלא שהיא מכופפת אותה לפי רצונה.

מתרצת הגמרא: הלא 'ושחט' נאמר בשחיטת קדשים. ובקדשים בעיניו שיצא דם הנפש כדי לזרוק ממנו על המזבח, ובאופן ליבא דם הנפש, אלא רק בצואר.

שוב מקשה הגמרא: ואימא דקרע - שמתחיל לשחוט מהאזון, וממשיך ואזיל (והולך) עם הסכין עד שמגיע למקום שיוצא ממנו דם הנפש.

עוד מקשה הגמרא: ותו קשה, כל חמשת הפסולים, א. שהייה, ב. דרסה, ג. חלדה, ד. הנרמה, ה. ועיקור, מנלן שהם פוסלים את השחיטה, והלא אין לכל אלו מקור מן הכתובים.

מכח קושיא זו הגמרא מביאה מקור אחר לשחיטה מן הצואר: אלא בהכרח שנמרא היא בידינו בהלכה למשה מסיני שכל אלו פוסלים בשחיטה. ואם כן דין שחיטה מן הצואר נמי נמרא היא בידינו, ואין מקורה מהכתוב האמור. ודרשת קרא של 'ושחט' שהוא לשון חיטוי למאי אתא, ללמדנו שדי בשחיטת סימנים והוצאת הדם, ודלא חותכים את המפרקת לשנים ולשנייה גימטרא - לעשות את הבהמה ככלי החלוק לשנים.

הגמרא מביאה שיטה נוספת במקור שחיטה מן הצואר: רב ימר אמר, מקור שחיטה מן הצואר הוא ממה שאמר קרא (דברים יב כא) 'ובבחת', ומשמעו, ממקום שוב חתחו, כלומר, ממקום שזב דמו שם תשברו ותחטבו, והוא הצואר.

מפרשת הגמרא: מאי משמע דהאי 'חתחו' לישנא דמתבר - לשון שבירה) הוא, מדכתיב (שם כ כא) 'אל תירא ואל תחת', שמשמעותו 'אל תשבר'.

מקשה הגמרא: ואימא, מקום השחיטה הוא מחוטמו, שכן אף החוטם הוא מקום שזב ליחה תמיד.

מתרצת הגמרא: מקום שזב על ידי חטוי - חיתוך ושבירה) בעיניו, והאי חוטם זב מאליו הוא ולא על ידי חיתוי.

שוב מקשה הגמרא: ואימא 'ממקום שזב' היינו מלבנו, שכן כשחוקעים בו סכין זב הרבה דם.

עוד מקשה הגמרא: ותו קשה, פסולי שהייה, דרסה, חלדה, הנרמה, ועיקור, מנלן שהם פוסלים.

אלא בהכרח שכל הלכות שחיטה הן נמרא - הלכה למשה מסיניו, ואם כן אף דין שחיטה מן הצואר נמי נמרא הוא, ואין מקורו מהכתוב האמור. ודרשת קרא ד'ובחת' שהוא לשון 'זב חתחו' למאי אתא - מה היא באה ללמדנו, שיש לחתוך את הצואר רק עד מקום שהוא זב דם שהם הסימנים ותו לא, ודלא לחתוך את המפרקת לשנים ולשנייה גימטרא, כמבואר לעיל.

הגמרא מביאה מקור נוסף לדין שחיטה מן הצואר: דבי רבי ישמעאל תנא, מה שנאמר בכל מקום 'ושחט', אל תקרי 'ושחט' אלא 'וסחט', מלשון שיחה. ללמדנו שממקום שפח חטאו, כלומר שחטאו ממקום שהוא מוציא את קולו שהוא הצואר.

מקשה הגמרא: ואימא שיש לשחטו מלשוננו, שכן אף הלשון מסייעת בהוצאת הקול.

מתרצת הגמרא: הלא 'ושחט' נאמר בקדשים, ובעיניו - צריך בהם שיצא דם הנפש, כדי לזרוק ממנו על המזבח, ובלשון ליבא דם הנפש, אלא בצואר.

שוב מקשה הגמרא: ואימא דקרע - שמתחיל לשחוט מהלשון, וממשיך ואזיל עם הסכין עד שמגיע למקום שיוצא ממנו דם הנפש. עוד מקשה הגמרא: ותו קשה, פסולי שהייה, דרסה, חלדה, הנרמה, ועיקור, מנלן, והרי אין להם שום מקור בתורה.

אלא בהכרח נמרא היא. ודרשת קרא של 'ושחט' שהוא מלשון 'ממקום שחטאו', למאי אתא, ללמדנו שדי לשחוט עד מקום הוצאת הקול שהם הסימנים, ודלא צריך לחתוך את המפרקת לשנים ולשנייה גימטרא, כמבואר לעיל.

הגמרא מביאה מקור נוסף לדין שחיטה מן הצואר: ותנא הברייתא מייתי לה מהכא מקור לדין האמור. דתנא, רבי הויה אמר, מנין לשחיטה שהיא מן הצואר, שנאמר (ויקרא ח ט) בפרשת עולה, 'וערבנו בני אהרן הכהנים את הנתיחים את הראש ואת הפרד על העצים. שאין תלמוד לומר 'את הראש ואת הפרד', מה תלמוד לומר 'את הראש ואת הפרד' - והלא ראש ופרד בכלל עריכת כל הנתיחים היו, ולמה יצאו להכתב בפני עצמם. אלא לפי שנאמר (שם ט כ) 'והפשיט את העולה ונתח אתה לנתיחה', משמע שרק האברים המחוייבים בהפשט קרויים 'נתיחים'. ואם כן אין לי אלא שאר הנתיחים שהם נערכים על גבי המזבח, משום שישנן בכלל הפשיטה, אך מנין לרבות גם את הראש לעריכה על המזבח, והרי אינו קרוי נתיח, משום שאינו בכלל הפשטה, לפי שכתב הויה ונפרד מגוף הקרבן על ידי השחיטה. תלמוד לומר (שם ט כ) 'ונתח אתו לנתיחו, ואת ראשו ואת

המשך ביאור למס' חולין ליום שבת קודש עמ' א

9 לְרַבּוֹת אֵת הָרֹאשׁ לְעֵרִיכָה עַל גְּבֵי הַמְּזוּבָּח, אִף שְׂכָבְךָ הוֹתֵנוּ, תִּלְמוּד
10 לֹמֵר 'אֵת הָרֹאשׁ וְאֵת הַפָּדֶרֶת'. וְרֹאשׁוֹ וּפְדֻרְוֹ הָאִמּוֹר בְּעוֹלֵת צֶאֱן
11 לְמַה לִּי, מִיִּבְעֵי לִי לְכַדְתִּנִּיא בְּבֵרִיתִיא, מִנֵּי לְרֹאשׁ וּפְדֻרִי שְׂקוּדְמִין
12 בְּעֵרִיכָה עַל גְּבֵי הַמְּזוּבָּח לְכָל שָׂאֵר הַנְּתַחִים, תִּלְמוּד לֹמֵר וְנִתַּח אֲתוֹ
13 לְנִתְחֵיו, וְאֵת רֹאשׁוֹ וְאֵת פְּדֻרְוֹ וְעֵרְדֵּוֹ וְגו'. שִׁמְכֵךְ שֶׁהוֹסִיף הַכְּתוּב
14 'רֹאשׁוֹ וּפְדֻרְוֹ' לְאַחַר שֶׁכָּבַר נִכְתַּב 'נִתְחֵיו' לְמַדְנֵנוּ שֶׁצָּרִיךְ לְהַקְדִּים אֶת
15 עֵרִיכְתָם לְעֵרִיכַת שָׂאֵר הַנְּתַחִים.

1 פְּדֻרֵי, וְעֵרְדֵי הַכֶּהֱן אֲתָם, וּמִכֶּאֱן שֶׁגַם הָרֹאשׁ נִעְרַךְ עַל הַמְּזוּבָּח.
2 וּמְדַרְשָׁה זֶה יֵשׁ לְהוֹכִיחַ שֶׁשְּׁחִיטָה הִיא מִן הַצּוּאָר, שֶׁכֵּן מְדַקְאָמֵר 'אֵת
3 הָרֹאשׁ שְׂכָבְךָ הוֹתֵנוּ, מְכַלְלֵי דְשְׁחִיטָה הִיא מִן הַצּוּאָר, וְהִיא מְפִרִידָה
4 אֶת הָרֹאשׁ מִהַגּוֹף.
5 אֲגַב הַזְּכֵרֵת הַבְּרִיתִיא, מִפְּרִשְׁתִּי הַגְּמֵרָא אֶת כָּל דְּבָרֶיהָ. מִקְּשָׁה
6 הַגְּמֵרָא: וְתִנָּא פְּתַח בְּרֹאשׁ וּפְדֻרֵי הָאִמּוֹר בְּעוֹלֵת בֶּקֶר, וּמִסְּיִים
7 'בְּרֹאשׁוֹ וּפְדֻרְוֹ' הָאִמּוֹר בְּעוֹלֵת הַצֶּאֱן.
8 מִתְּרַצַּת הַגְּמֵרָא: יֵשׁ חֶסְרוֹן בְּדַבְרֵי הַבְּרִיתִיא, וְהִכֵּי קָאָמֵר. מִנֵּי

60 הקשרה בשחיתת שני סימנים. דגים שנבכרו מן המים וחיותם
61 קלושה הקשין בולא בלום, ואינם צריכים שחיטה. עוף שנבכר מן
62 הרקק [בוץ] המעורב מיבשה וממים, חיותו מועטת מבהמה אבל
63 מרובה מדגים, לפיכך הקשרו בסימן אחד.
64 אמר רב שמאל קפוטקא, תעד שהעוף נברא מהרקק, שהרי
65 עופות יש להן קשקשת ברגליהם כדגים.
66 ועוד שאלו קונטריון ההגמון את רבן גמליאל, כתוב אהר אומר
67 (בראשית א ט) 'ויאמר אליהם ישצו המים שרין נפש תיה ועוף
68 יעופף'. אלמא שופות מפיא איברו [מהמים נבראו]. ובכתוב
69 אחר כתיב (שם ב ט), 'ויצר ה' אלהים מן האדמה כל חית השדה
70 ואת כל עוף השמים', אלמא עופות מאדעא איברו [מהאדמה
71 נבראו]. נמצאו שני כתובים אלו מכחישים זה את זה.
72 אמר לו, העופות מן הרקק נבראו, והוא מעורב גם מעפר וגם ממים,
73 ובכך מתיישבת הסתירה שבין שני הכתובים האמורים.
74 ראה רבן גמליאל את תלמידיו מסתכלים זה בזה, ותמידים על
75 תשובתו. אמר להם, רואה אני שקשה בעיניכם שדחית את אויבי
76 בקש. ואכן לא זו היא התשובה האמיתית, אלא מן המים בלבד
77 נבראו העופות. ולמה הביאין אל האדם, לקרות להן שם. כלומר,
78 מה שנאמר 'ויצר וגו' מן האדמה' מוסב רק על 'חית השדה', והמשך
79 הכתוב 'כל עוף השמים' מוסב על סוף הכתוב 'ויבא אל האדם'.
80 ונכתב לאחר 'ויצר ה' אלהים מן האדמה' לא משום שיצירתו
81 מהאדמה, אלא משום שהובאו יחד עם החיות לפני האדם לקרוא
82 להם שם, כנאמר בהמשך הכתוב 'לראות מה יקרא לו'.
83 ויש אומרים, בלשון אחר [השני] אמר לאותו הגמון, שאכן נבראו
84 העופות רק מן המים, ובלשון הראשון אמר להן לתלמידיו. והיא
85 התשובה האמיתית, שכן אין לומר כלשון השני, משום ד'עוף
86 השמים' כתיב על 'ויצר ה' אלהים מן האדמה'.
87 אמר רב יהודה משום רבי יצחק בן פנחס, אין שחיטה לעוף מן
88 התורה, אלא כל אופן של הריגה בסימניו מתירתו ומסתרתו
89 מטומאת נבילה. (ויקרא י ט) בפרשת כיסוי הדם, 'חיה או עוף
90 אשר יאכל וישפך את דמו וכסוהו בפר'. ומ'שפך' משמע
91 שבשפיכה של הדם בעלמא דגו, ואינו טעון שחיטה אלא מדרבנן.
92 מקשה הגמרא: אי הכי תיה נמי לא תחייב בשחיטה מהתורה,
93 שהרי גם עליה נאמר 'ושפך'. ומתרת: חיה איתקש לבהמת פסולי
94 המוקדשין [בהמת קדשים שנפל בה מום], שנאמר (דברים טו כב),
95 'ואכלנו הטמא והטהור יחדו בצבי וקאיל'. וכשם שהיא צריכה
96 שחיטה כן צבי ואיל שהם מין חיה צריכים שחיטה.
97 שוב מקשה גמרא: הלא עוף נמי איתקש לבהמה, דכתיב (ויקרא יא
98 ט) 'ואת תורת הבהמה והעוף'. ומתרת: הא כתיב בו 'ושפך את
99 דמו', ומשמע כל שפיכה, ולא דווקא בשחיטה.
100 שוב מקשה הגמרא: ומאי תוית [ראית] דשרייה ליה – להטיל את
101 'ושפך' על עוף, ולדחות מפניו את היקש לבהמה, שדריה [הטל]
102 אותו אתי, וידחה את היקש חיה לפסולי המוקדשין. מתרת
103 הגמרא: מסתברא ש'ושפך' מוסב על עוף ולא על חיה, משום ד'קליק
104 מיניה' – שכן בו מסיים הכתוב, 'חיה או עוף אשר יאכל', וה'ושפך'
105 נאמר מיד לאחריו.
106 (סימן נתגבל דם במליקה)
107 מקשה הגמרא על שיטת רב יהודה: מיתבי, שנינו במשנה להלן
108 (פיה), השוחט ונתגבלה בידו, וכן הנוהר את הסימנים, וכן המעקר
109 אותם בכונה, פטור מלקפות את הדם. וסברה הגמרא עתה,
110 שמדובר בעוף, שכן בבהמה אין נוהגת מצות כיסוי הדם. ואם כן
111 קשה, אי אמרת אין שחיטה לעוף מן התורה, הלא נחירתו זו היא
112 שחיטתו מן התורה, ולפיכך פסוי הדם.
113 מתרת הגמרא: מי סברת שדברה המשנה בעוף, לא כן הוא, אלא
114 מדובר בקיה הטעונה שחיטה מן התורה
115 עוד מקשה הגמרא: תא שמע, השוחט והוא צריך לאותו דם, מכל
116 מקום הוא חייב לקפות אותו, ואפילו שעל ידי כך כבר אינו ראוי
117 לשימוש. ואם הוא רוצה להשתמש בדם ביצר הוא עושה, הרי הוא
118 או נוהר או עוקר, ועל ידי כן הוא נפטר מכיסוי דמו.

1 שואלת הגמרא: 'והפרד קמא' [הראשון] דכתב רחמנא בעולת בקר
2 למה לי, הלא הוא בכלל שאר נתחי העולה. ומשיבה: מיבעי ליה
3 לכתנא, הכהן המעלה את הראש ואת הפרד למזבח, ביצר הוא
4 עושה, הרי הוא הופה את הפרד על בית השחיטה – מכסה עם
5 החלב את מקום השחיטה. וכך הוא מעלה למזבח. והוה דרף כבוד
6 של מעלה לכסות את בית השחיטה, משום שהוא מלוכלך בדם.
7 הגמרא מביאה מקור נוסף לדין שחיטה שהיא מן הצואר: והאי תנא
8 מיתיי לה מקור לדין האמור מהבא. דתנא, נאמר בסוף פרשת
9 טומאת נבילה (ויקרא יא ט), 'ואת תורת הבהמה והעוף'. וכי באיזו
10 תורה שוותה בהמה לעוף ועוף לבהמה, והרי אין דין טומאתם
11 שוה. שכן נבלת בהמה מטמאה במגע ובמשא, ואילו נבלת עוף
12 אינו מטמא במגע ובמשא. ולעומת זאת דווקא נבלת עוף טהור
13 מטמא את הבגדים שלבוש בהם האדם האוכל כשהיא נמצאת
14 אפית [בבית] הפליעה שלו. אבל נבלת בהמה אינה מטמאה את
15 הבגדים שעל האוכל כשהיא נמצאת אפית הפליעה. ואם כן, באיזו
16 תורה שוותה בהמה לעוף, ועוף לבהמה. אלא בא הכתוב לומר
17 לה, מה בהמה נטהרת מידי טומאת נבילה דווקא בשחיטה, אף עוף
18 אינו נטהר אלא בשחיטה. אי מה להלן בבהמה אין היא נטהרת
19 אלא בשחיטת רוב שנים וסימנים, תאמר אף פאן בעוף שלא יטהר
20 אלא בשחיטת רוב שנים. תלמוד לומר 'ואת תורת הבהמה', דווקא
21 בואת [בבעם חיוב השחיטה]. והשוו בהמה ועוף ולא בשיעור
22 שחיטתם, אלא בהמה בשני סימנים ועוף בסימן אחד.
23 רבי אליעזר אומר, באיזו תורה שוותה בהמה לעוף ועוף לבהמה,
24 לומר לה, מה עוף הקשרו מן הצואר, שכן נאמר בעולת ובחטאת
25 העוף (שם ה ט) 'ומלק את ראשו', אף בהמה הקשרה הוא בשחיטה מן
26 הצואר. אי מה להלן מליקת עוף היא ממול [תחת] העורף, אף
27 פאן בבהמה תהיה שחיטתה ממול העורף. תלמוד לומר בחטאת
28 העוף, 'ומלק את ראשו ממול ערפו ולא יבדיל', דווקא ראשו של
29 זה הכשרו הוא ממול עורף, ואין ראשו של אחר ממול עורף.
30 שואלת הגמרא: ורבי אליעזר הא 'ואת' מאי עביד ליה. ומשיבה:
31 אי לא 'ואת', הוה אמינא, מה הכשר עוף בסימן אחד, אף הכשר
32 הבהמה יהיה בסימן אחד. לפיכך כתב רחמנא 'ואת', שדווקא
33 בשחיטה מן הצואר השוו בהמה ועוף. ולא שיעור השחיטה.
34 והיקש בהמה לעוף קדשים הוא מקור גם לדין שחיטה מן הצואר,
35 שכשם שמליקת עוף היא מן הצואר, אף שחיטת בהמה ועוף הם מן
36 הצואר.
37 הגמרא מביאה מקור נוסף לשחיטת סימן אחד לעוף: תני בר קפרא,
38 נאמר 'ואת תורת הבהמה והעוף' וכל נפש החיה הרמשת במים,
39 והם הדגים. בבהמה טעונה שחיטת שני סימנים, והדגים אינם טעונים
40 שחיטה כלל. הטיל כתוב לעוף בין בהמה לדגים. לחייבו
41 בשחיטת שני סימנים אי אפשר, שהרי כבר הוקש לדגים שנכתבו
42 לאחריו. ואף לפסוליו בלא בלום אי אפשר, שכן כבר הוקש
43 לבהמה שנכתבה לפניו. הא ביצר דינו, הרי הוא ממוצע בין בהמה
44 לדגים, והקשרו בסימן אחד בלבד.
45 שואלת הגמרא: דגים דלאו בני שחיטה נינהו, מנלן. אילמא משום
46 דכתיב (במדבר יא כב) 'הצאן ופקר ישחט להם וגו' אם את כל דגי
47 הים יאסף להם, ומכך שלא נאמר בדגים שחיטה אלא אסיפה,
48 משמע שבאסיפה בעלמא סגי להו ואינם צריכים שחיטה, אם כן
49 אלא מעתה, נבי שרין דכתיב בו (שם יא לב) 'ויאספו את השליו',
50 הכי נמי דדינו לאו בשחיטה ודי לו באסיפה. והרי לא יתכן לומר
51 כדבר הזה, שהרי עוף הוא, והא אמרת שלפוטרו בולא בלום אי
52 אפשר, משום שפכר הוקש לבהמה.
53 מיישבת הגמרא: התם בשליו לא כתיבא לשון אסיפה במקום
54 [בסמיכות] לשון שחיטה דמינים אחריו, ומלשון אסיפה עצמה אין
55 להוכיח שאין צריך שחיטה. אבל תנא בדגים כתיבא לשון אסיפה
56 במקום שחיטה דמינים אחריו של צאן ובקר, ומכך ששינה הכתוב
57 וכתב בהם 'אסיפה', מוכח שאינם צריכים שחיטה.
58 הגמרא מבארת את טעם ההבדל שבין בהמה ועוף ודגים: דרש עובר
59 גלילאה, בהמה שנבראת מן היבשה יש בה חיות חזקה, ולכן